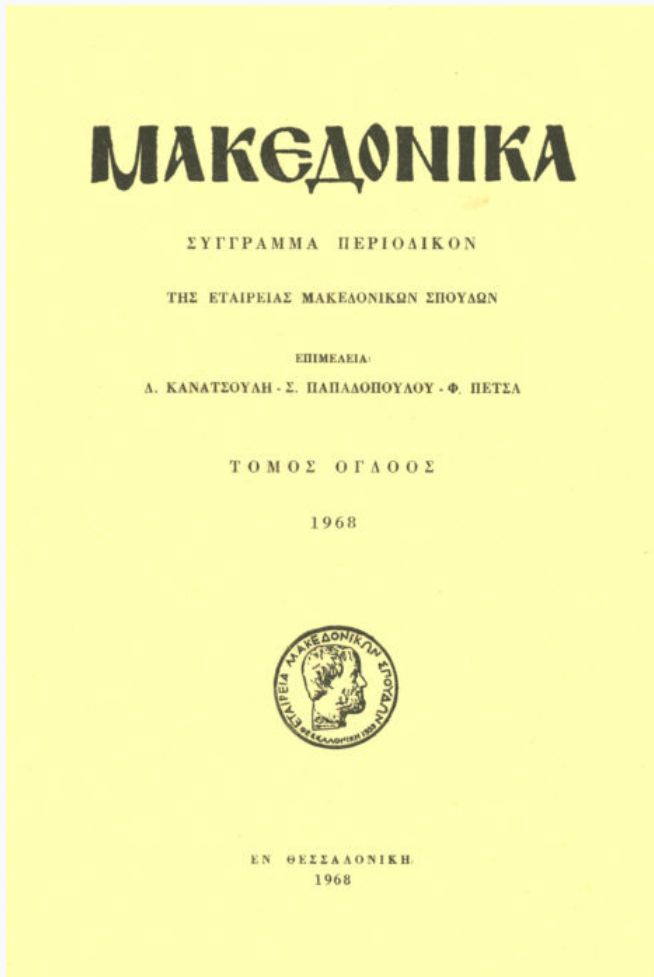

Μακεδονικά

Vol 8, No 1 (1968)

Ιωάννου Ε. Αναστασίου (επιμέλεια), Κυρίλλω και Μεθοδίου τόμος εόρτιος επί τη χιλιοστή και εκατοστή ετηρίδι

Κωνσταντίνος Κ. Παπουλίδης

doi: [10.12681/makedonika.325](https://doi.org/10.12681/makedonika.325)

Copyright © 2015, Κωνσταντίνος Κ. Παπουλίδης

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Παπουλίδης Κ. Κ. (1968). Ιωάννου Ε. Αναστασίου (επιμέλεια), Κυρίλλω και Μεθοδίου τόμος εόρτιος επί τη χιλιοστή και εκατοστή ετηρίδι. *Μακεδονικά*, 8(1), 423–428. <https://doi.org/10.12681/makedonika.325>

Ἰωάννου Ε. Ἀναστασίου (ἐπιμελεία), *Κυρίλλω καὶ Μεθοδίω τόμος ἑόρτιος ἐπὶ τῇ χιλιοστῇ καὶ ἑκατοστῇ ἐτηρίδι* (ἔκδ. Ἱερά Μητρόπολις Θεσσαλονίκης — Θεολογικὴ Σχολὴ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης) μέρος πρῶτον, *Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1966, 8ον, σελ. η' + 344 + 7 πίνακες, μέρος δεύτερον, Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1968, 8ον, σελ. η' + 365.*

Εἶναι γνωστόν ὅτι ἀπὸ τὸ 1962 διοργανώθηκαν στὸ Σάλτσμπουργκ, Βατικανό, Κλήβελαντ, Σόφια καὶ Πράγα πανηγυρικὲς ἑορτὲς μετὰ τὴν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως 11 αἰώνων ἀπὸ τὴν ἑναρξὴ τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν τοῦ Βυζαντινοῦ Κωνσταντινίου (Κυρίλλου) καὶ Μεθοδίου.

Στῆ Θεσσαλονικὴ, ἰδιαίτερη πατρίδα τῶν δύο Ἑλλήνων ἱεραποστόλων, διοργανώσαν τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1966 πανηγυρικὲς ἑορτὲς ἡ Μητρόπολις τῆς πόλεως καὶ ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου.

Στὶς ἐκδηλώσεις αὐτὲς, τὶς ὁποῖες ἐτίμησαν μετὰ τὴν παρουσία τους οἱ Α.Α. Μ.Μ. οἱ Βασιλεῖς, πῆραν μέρος ἐκπρόσωποι ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, τὴν Κρήτη, τὸ Ἅγιον Ὄρος, τὴν Ἀλεξάνδρεια, τὴν Ἀντιόχεια, τὸ Ὄρος Σινῆ, τὴν Ε.Σ.Σ.Δ., τὴν Κύπρο, τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, τὴν Σερβία, τὴν Ρουμανία, τὴν Βουλγαρία, τὴν Πολωνία, τὴν Φινλανδία, τὴν Τσεχοσλοβακία, τὴν Οὐγγαρία, τὴν Οὐγκάντα, τὸ Βατικανό, τὴν Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία, τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν, τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, τὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, τὸ Ὀρθόδοξον Θεολογικὸ Ἰνστιτούτον τῶν Παρισίων καὶ τὶς μονὰς Κρυπτοφέρης (Ἰταλίας) καὶ Σεβετόν (Βελγίου). Τέλος, ἔλαβαν μέρος δημοσιογράφοι διεθνῶν πρακτορείων εἰδήσεων κ.π.ά.

Οἱ ἑορτὲς, στῆ Θεσσαλονικὴ, πλασιασώθηκαν μετὰ μία σειρά ἐπιστημονικῶν ἀνακοινώσεων¹.

Μία ἀπὸ τὶς φροντίδες τῆς Διοργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς ἦταν καὶ ἡ ἔκδοσις ἐπιστημονικῆς ἐπετηρίδος μετὰ ἄρθρα σχετικὰ πρὸς τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τῶν δύο Ἑλλήνων Θεσσαλονικῶν².

Παρακάτω, παρουσιάζομε γιὰ τοὺς ἀναγνώστες τῶν «Μακεδονικῶν» τοὺς δύο τόμους.

Πρῶτος τόμος.

Ὁ πρῶτος τόμος ἀρχίζει μετὰ σύντομον πρόλογον (σελ. ζ' - η') τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς ἔκδοσεως, καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου, Ἰωάννου Ε. Ἀναστασίου, καὶ περιέχει δέκα τρία ἄρθρα.

Ἀκολουθεῖ τὸ ἄρθρον τοῦ καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Παναγ. Κ. Χρηστοῦ, *Ἐυδιώσεις τῆς Ἀποστολῆς Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου εἰς τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην*, (σελ. 1-28). Ὁ σ. ἀναλύει τὴ βιογραφία τῶν δύο Θεσσαλονικῶν ἀδελφῶν καὶ ἀσχολεῖται περισσότερο μετὰ τὸ ἔργο τῆς ἱεραποστολῆς, ἀλλὰ καὶ

1. Γιὰ τὶς λεπτομέρειες τῶν ἑορτῶν βλ. τὸ εἰδικὸ τεῦχος τοῦ ὄργανου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης: «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1966: «Ἐνθάβης προσφορά ἐπὶ τῶ ἑορτασμῶ τῆς 1100ετηρίδος τῶν Ἀγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου φωτιστῶν τῶν Σλάβων».

2. Ἀπὸ τὸν Πρόλογον (Ι. Ε. Ἀναστασίου) τοῦ δευτέρου τόμου (σ. ζ'), πληροφοροῦμεθα ὅτι ἡ μετάφρασις τῶν βίων τῶν δύο ἀδελφῶν προετοιμάστηκε. Δὲν δημοσιεύθηκε ὁμως γιὰ τεχνικοὺς λόγους. Ἡ μετάφρασις αὐτὴ θὰ δημοσιευθῇ στὴν Ἐπετηρίδα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου.

τις δυσκολίες οργάνωσης των πρώτων Ιεραποστολικών εκκλησιαστικών κέντρων στη Κεντρική Εύρωπη.

Ἐπανερχεται ὁ καθηγητῆς Ἰωάν. Ε. Ἀναστασίου, μὲ τὸ ἄρθρο, *Ἡ κατάστασις τῆς παιδείας εἰς τὸ Βυζάντιον κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Θ' αἰῶνος*, (σελ. 29 - 77). Κατὰ τὸν σ. ἡ παιδεία στὸ Βυζάντιο κατὰ τὸν Θ' αἰ. καλλιεργήθηκε μὲ ἐπιμέλεια ἀφοῦ ἡ λάμψη τῆς παιδείας ἐκείνης ἔφθασε ἕως καὶ τοὺς Ἀραβες. Ἐξ ἄλλου, μεγάλες μορφές παρούσιότηκαν τὸν Θ' αἰ. ὅπως οἱ Θεόφιλος, Βασίλειος Α', Φώτιος, Κύριλλος καὶ Μεθόδιος χωρὶς νὰ παραλείψῃ κανεὶς καὶ τὸ πανεπιστήμιο τῆς Μαγναύρας.

Στὸ ἐπόμενο ἄρθρο, τοῦ καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου καὶ σήμερα ὁμοτίμου καθηγητοῦ, Β. Ν. Τατάκη, *Φώτιος ὁ μέγας ἀνθρωπιστῆς* (σελ. 79 - 111), ἀναλύεται ἡ παιδεία τοῦ Πατριάρχου Φωτίου καθὼς καὶ ἡ θέση ἐκείνου ἀπέναντι στὴ φιλολογία καὶ φιλοσοφία. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὅταν ἐξετάζουμε τὸ ἔργο τῶν Θεσσαλονικέων ἀδελφῶν ἴσως παραβλέπουμε καὶ τὸν ρόλο τῶν ἐκκλησιαστικῶν μορφῶν στὴν ἀνάπτυξη τῆς «θύραθεν» παιδείας. Ἐδῶ ἀκριβὸς ἔγκειται ἡ συμβολὴ τοῦ σ. ὅτι ἐπισημαίνει τὸ ρόλο τοῦ Πατριάρχου Φωτίου στὴ διαμόρφωση ἀντικειμενικῶν Ιεραποστολικῶν συνειδήσεων.

Στὸ ἄρθρο ποὺ ἀκολουθεῖ, τοῦ καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου καὶ σήμερα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, *Τὸ ἔργον τῶν Ἁγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου ἐξ ἐπόμεως λειτουργικῆς* (σελ. 113 - 137), παρουσιάζεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ τεράστιος ἀγῶνας τῶν δύο Ιεραποστόλων γιὰ τὴν Ἰδρυση καὶ χρῆση τῆς τοπικῆς γλώσσας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ πάλῃ ὥστε νὰ πισθῇ ἡ Ρώμη καὶ νὰ μὴν ἐπιβάλλῃ τὴ λατινικὴ γλῶσσα. Κλασικὸ θά παραμείνῃ ἀπὸ τότε τὸ χρηδαίγμα αὐτὸ τῶν δύο Ιεραποστόλων στὸ θέμα τῆς φιλελευθέρως καὶ δημοκρατικῆς πρᾶσιμοποίησεως τῶν ἐκχριστιανισθέντων ὑπὸ Ὀρθοδόξων, καὶ μάλιστα Ἑλλήνων, λαῶν.

Ἀκολουθεῖ τὸ ἄρθρο τοῦ καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Ἰωάννου Καραγιαννοπούλου, *Τὸ ἱστορικὸν πλαίσιον τοῦ ἔργου τῶν Ἀποστόλων τῶν Σλάβων* (σελ. 139-152), ὅπου ὁ σ. ἐκθέτει σὲ δέκα σημεῖα ὅλα τὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται, διαγράφοντας τὰ ἱστορικὰ πλαίσια τῆς ἐκκινήσεως τοῦ ἔργου τῶν δύο ἀδελφῶν. Ὁ σ. ἀσχολεῖται κυρίως μὲ τὸν Ιεραποστολικὸ ἄξιον ὁ ὁποῖος δημιουργήθηκε ἀπὸ τὸ Βυζάντιο πρὸς τὴ Μ. Μοραβία καὶ ἀπὸ τὴ Γερμανία πρὸς τὴ Βουλγαρία. Τέλος παρουσιάζει τὶς δυσκολίες τοῦ Ιεραποστολικοῦ ἔργου τοῦ Μεθοδίου ἐξ αἰτίας τῶν λατίνων κληρικῶν καὶ ἡγεμόνων.

Μὲ τὸ ἄρθρο τοῦ καθηγητοῦ Ἰ. Καραγιαννοπούλου συμπληρώνεται ὁ κύκλος τῶν ἀναλύσεων τῆς γενικῆς προβληματολογίας σχετικῆς μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τῶν δύο Θεσσαλονικέων ἀδελφῶν. Ἀκολουθοῦν μελέτες μὲ εἰδικὰ θέματα.

Ὁ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πράγας Antonín Dostál μὲ τὸ ἄρθρο του: *La tradition Cyrillo - Méthodienne en Moravie* (σελ. 153-182), παρουσιάζει τὶς σχέσεις τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς Μεγάλῃς Μοραβίας καὶ τὶς μελέτες ποὺ ἔγιναν στὴν Τσεχοσλοβακία σχετικὰ μὲ τοὺς δύο Θεσσαλονικεῖς Ιεραποστόλους ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ Τσεχοσλοβακικοῦ κράτους μέχρι σήμερα.

Ἀκολουθεῖ τὸ ἄρθρο τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Novi Sad, Djordje Srp. Radojičić, μὲ θέμα: *Traditions Cyrillo - Méthodiennes chez les Serbes* (σελ. 183-209). Ὁ σ. ἐκθέτει ὅτι οἱ Σέρβοι, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι Σλάβοι τῆς Βαλκανικῆς, δὲν εἶχαν γραφὴ ὡς τὸ πρῶτο ἡμῶν τοῦ Θ' αἰ. (σ. 185) καὶ τὴν ἔλαβαν ἀπὸ τὸν «Ἑλληνα Κύριλλο» (σ. 187). Ὑστερα ἀναλύει τὶς σχέσεις Βυζαντίου καὶ Σέρβων κατὰ τὸν Θ' αἰ. καὶ τὴ γνωριμία τῶν Σέρβων μὲ τὸ γλαγολιτικὸ καὶ ἀργότερα τὸ κυριλλικὸ ἀλφάβητο (σ.

199). Τέλος παρουσιάζει τόν ρόλο τῆς παλαιοσλαβονικῆς σάν ὑπόστρωμα ὄλων τῶν σλαβικῶν γλωσσῶν καί τῆς μελέτης οἱ ὅποιες ἔγιναν στή Σερβία σχετικὰ μέ τοὺς δύο Θεσσαλονικεῖς ἱεραποστόλους.

Ἐνῶ οἱ δύο παραπάνω ἐπιστήμονες ἀσχολοῦνται μέ ἱστοριοφυιλολογικά θέματα, ἀκολουθεῖ τὸ ἄρθρο τοῦ Γάλλου ὀρθοδόξου ἀρχιμανδρίτου ἀπὸ τὸ Παρίσι Pierre L' Huillier, *Les relations Bulgaro- Byzantines aux IXe- Xe siècles et leurs incidences ecclésiastiques* (σελ. 211-232), ὅπου ὁ σ. ἀσχολεῖται κυρίως μέ τὴν ἀναγέννηση στή Βουλγαρία τὸν Θ'-Ι' αἰ. καί τῆς διαμάχης τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως μέ τὴ Ρώμη στὰ ἐκκλησιαστικά ζητήματα τῆς Βουλγαρίας. Κατὰ τὸν σ. ἡ ἀναγέννηση ἐκείνη στή Βουλγαρία ὀφείλεται στοὺς ἀδελφοὺς Κύριλλο καί Μεθόδιο. Ἡ ἐκπολιτιστικὴ ἐκείνη σύνθεση πραγματοποιήθηκε στή Βουλγαρία καί μεταφέρθηκε στὴν Κάτω Ρωσία, ὅπου ἔδωσε καί τὴν διαμόρφωση τῶν ἐκεῖ ἐκκλησιαστικοπολιτιστικῶν πλαισίων.

Ἀκολουθεῖ τὸ ἄρθρο τοῦ καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Γεωργίου Ἰαξ. Κόλινα, *Πασησεν ὁ Αὐτοκρατορῶ Βασιλεὺς ὁ Α' ἐξέλλητιστικὴν πολιτικὴν ἔναντι τῶν Σλάβων*, (σελ. 233-239). Ὁ σ. ἀφοῦ ἀναλύει καί ἐρμηνεύει τοὺς ὄρους «γραικώσας» καί «σλαβιώθη» τοῦ χωρίου τῶν Τακτικῶν τοῦ Λέοντος, ἀπαντᾷ ἀρνητικῶς εἰς τὸ ἐρώτημα.

Ὁ Ὀρθόδοξος καί ἐλληνομαθῆς Πρωθιερεὺς ἀπὸ τὴ Βουδαπέστη Feriz Berki, *Δύο ἐπεισόδια τοῦ βίου τῶν Ἁγίων Κυρίλλου καί Μεθοδίου σχετιζόμενα μέ τὴν προϊστορίαν τῶν Οὐγγρων* (σελ. 241-248), ἀσχολεῖται μέ τὴν παρουσίαση δύο χρονικῶν τῶν Θ'-Ι' αἰ. Πρόκειται περὶ τοῦ βίου τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου καί τοῦ βίου τοῦ Ἁγίου Μεθοδίου καί εἰδικότερα σὲ ὅ,τι ἀναφέρονται τὰ δύο αὐτὰ χρονικά ὡς πρὸς τὴν Οὐγγαρία.

Ὁ καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Κωνσταντῖνος Γ. Μπόνης, *Οἱ Ἅγιοι Κύριλλος καί Μεθόδιος οἱ τῶν Σλάβων Ἀπόστολοι καί ἡ βασιλικὴ τῶν Ἁγίων Δημητρίου Θεσσαλονίκης (Συμβολὴ πρὸς διαλεύκανση τοῦ προβλήματος τοῦ οἴκου τῶν Ἁγίων καί ἐρμηνεία ὀρισμένων ψηφιδωτῶν καί ἐπιγραφῶν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης) μελέτη πρώτη* (σελ. 249 - 289), αἰτιολογεῖ τὴν ἑλληνικὴ καταγωγή τῶν δύο Θεσσαλονικέων Κυρίλλου καί Μεθοδίου μέ βάση κυρίως τὴν ἐρμηνεία τῶν παραστάσεων τῶν ψηφιδωτῶν τοῦ Ἱ. Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Marin Tadin, *La glagolite («glagoljica») en Istrie, Croatie et Dalmatie depuis ses débuts jusqu'à son approbation, limitée et bien définie, par le Saint - Siège (1248 et 1252)* (σελ 291 - 329), ἀσχολεῖται μέ τὴ διάδοση τοῦ γλαγολιτικοῦ ἀλφαβήτου στὴν Ἰστρία, Κροατία καί Δαλματία ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀλφαβήτου ὡς τὰ μέσα τοῦ 13ου αἰ.

Καί κλείνει ἡ συλλογὴ τῶν ἄρθρων τοῦ πρώτου τόμου μέ τὸ ἄρθρο τῆς Δ. Hemmerdingger — Ἡλιάδου, *La représentation iconographique de Cyrille et Méthode* (σελ. 330-344 + VII πίνακες), ὅπου ἡ σ. παρουσιάζει ὄλο τὸ πρόβλημα τῆς εἰδολογίας καί τῆς εἰκονογραφίας τῶν Ἁγίων Κυρίλλου καί Μεθοδίου, τόσο στή Δυτικὴ Ἐκκλησία ὅσο καί στὴν Ἀνατολική.

Δεύτερος τόμος.

Ὁ Δεύτερος τόμος περιέχει δέκα πέντε μελέτες στῆς ὁποῖες προτάσσεται σύντομη εἰσαγωγή τοῦ καθηγητοῦ Ἰωάν. Ε. Ἀναστασίου (σελ. ζ' - η').

Ἡ συλλογὴ τῶν ἄρθρων ἀρχίζει μέ τὴν μελέτη τοῦ καθηγητοῦ τῆς Σχολῆς Νομικῶν καί Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Νικολάου Ι. Πανταζοπούλου, *Νομοθετικὸς ἀνταγωνισμὸς εἰς τὸ Βυζάντιον (ἀπὸ τοῦ βου ἕως καί τοῦ 10ου μ.Χ. αἰ.)*, (σελ. 1 - 30). Ὁ σ. ἐκθέτει τῆς συνθήκες μέ τῆς ὁποῖες ἐκδηλώθηκε ὁ ἀνταγω-

νισμός των νομοθετικών προσπαθειών του Ίουστινιανού, των Ίσαύρων και των Μακεδόνων, την αντίθεση μεταξύ των διαπλαστικών πηγών του Δικαίου (νόμος και έθιμο) και την επίδραση της βυζαντινής νομοθεσίας στους σλαβικούς λαούς. Τέλος αναφέρει τις επιπτώσεις από την άδυναμία συγκερασμού των αντιθέσεων των παραπάνω νομοθετικών προσπαθειών.

Άκολουθεί το άρθρο του Damian P. Bogdan, του Πανεπιστημίου του Βουκουρεστίου, *La vie et l'oeuvre des frères Constantin - Cyrille et Méthode* (σελ. 31-82), όπου παρουσιάζεται η δράση και η επίδραση των Κυρίλλου και Μεθοδίου στους Έλληνες, Σλάβους, Ρουμάνους και Λιθουανούς. Πηγές για τη δράση και την επίδρασή τους είναι κατά τόν σ. τά χειρόγραφα τά οποία έχουμε και οι θρύλοι. Άναλκει ό σ. τις θεωρίες για την εθνικότητά τους και ύποστηρίζει την έλληνική καταγωγή τους (σ. 40). Τέλος παρουσιάζει τά προβλήματα του γλαολιτικού και κυρίλλικου άλφαβήτου και τό φιλολογικό έργο των δύο αδελφών.

Μέ τό πρόβλημα της εθνικότητας των δύο αδελφών ασχολείται και ό καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του Άριστοτελείου Πανεπιστημίου Άντωνιος - Αίμίλιος Ν. Ταχιάος, *Η εθνικότης Κυρίλλου και Μεθοδίου κατά τας σλαβικας πηγάς και μαρτυρίας* (σελ. 83-132). Ό σ. στηρίζεται κυρίως στις σλαβικές πηγές του 9ου αι. και στο θρυλικό στοιχείο των μεταγενεστέρων πηγών. Άποδεικνύει ότι οι δύο Θεσσαλονικείς αδελφοί ήταν Έλληνες και αντικρούει την πολιτική σκοπιμότητα μιας μερίδος Σλάβων έπιστημόνων περί της σλαβικής καταγωγής των Κυρίλλου και Μεθοδίου.

Η Δ. Hemmerdinge - Ηλιάδου, στο άρθρο της, *Imagination et realité dans l'histoire de Cyrille et Méthode* (σελ. 133-159), παρουσιάζει και κρίνει όρισμένα περιστατικά της βιογραφίας των Κυρίλλου και Μεθοδίου μέ βάση έλληνικές σλαβικές και λατινικές πηγές και εκθέτει τό ιστορικό της τιμής την όποία άποδίδει στους δύο Άγιους αδελφούς κάθε τοπική Έκκλησία (Έλληνική - Σλαβική και Λατινική).

Ό J. Bašića, (+ 11.4.68) (Πράγα) στο άρθρο του, *L'Oeuvre juridique des SS. Constantin - Cyrille et Méthode* (σελ. 161 - 175), εκθέτει τά προβλήματα από τά γεγονότα της μεταφάσεως, από τό Μεθόδιο, του Νομοκάνονα από την έλληνική στη σλαβονική. Όπως είναι γνωστό, ό Κύριλλος διόρθωσε για τους ήγεμόνες της Μ. Μοραβίας τό «Zakon Sudnyj ljudem» (Νόμος για την δίκαση των πολιτών). Τέλος αναλκει τό περιεχόμενο του παλαιοσλαβονικού χειρογράφου «Λόγος του Μεθοδίου προς τους έχοντας δικαστικήν εξουσίαν ήγεμόνας», τό όποιον είναι τό αρχαιότερο από όλα τά περί δικαίου σλαβικά χειρόγραφα και γνωστό στους ειδικούς ως «Glagolita Clozianus».

Ό Tr. Ionescu - Νίτσου, (Βουκουρέστι) στο άρθρο του, *Sur la tradition Cyrillo-Méthodienne dans l'histoire des Slaves occidentaux* (σελ. 177-192), παρουσιάζει την δυτική προπαγάνδα του χριστιανισμού μεταξύ των Σλάβων της Κεντρικής Εύρώπης και την εισαγωγή της Όρθοδοξίας μέ την μέριμνα του ήγεμόνος των Τσέχων και Μοραβών Rostislav. Έξ άλλου αναφέρει την επίδραση της διδασκαλίας των δύο Θεσσαλονικέων αδελφών στη κοινωνική και θρησκευτική ζωή των Σλάβων της Κεντρικής Εύρώπης.

Έπανερχεται ό καθηγητής του Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου Damian P. Bogdan μέ τό άρθρο του, *L'Oeuvre de Constantin - Cyrille et de son frere Méthode en Roumanie* (σελ. 193 - 209). Ό σ. αναφέρεται κυρίως στην ανάπτυξη των σπουδών σχετικά μέ τόν Κύριλλο και Μεθόδιο στη Ρουμανία (ανάπτυξη παλαιοσλαβικών σπουδών, έκδοση περιοδικών, σύγκληση συνεδρίων σχετικών μέ παλαιοσλαβικές σπουδές κ.λ.π.).

Έν τώ μεταξύ ό Petre S. Nasturel, (Βουκουρέστι) στο άρθρο του, *Un vestige Cyrillo - Méthodien dans la toponymie de la Transylvanie en 1068* (σελ. 211 - 216),

ἀναλύει τὴν ἱστορία τοῦ τοπωνυμίου «*Kyrielis*» τῆς Τρανσυλβανίας, ὅπου ἔγινε τὸ 1068 ἡ ἐπίθεσις τῶν Οὐννων ἐναντίον τῆς περιοχῆς αὐτῆς, σάν ἦχώ ἀπὸ τὸ «*Kórie* Ἐλέησον» τῆς «*Κυρίλλο - Μεθοδιανῆς λειτουργίας*» ποῦ γνῶρίζαν (τὸ ἔτος 1068) οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς.

Ὁ Solon S. Contoumas, πρῶτος γραμματεὺς τῆς Ἑλληνικῆς Β. Πρεσβείας τῶν Παρισίων, *En grec ou en slavon, Moyens de propagation de la foi et de l'écriture dans l'Europe centrale et dans les Balcons* (σελ. 217-234), ἐξάγει τὴν ἐπίδραση τῆς ἑλληνικῆς γραφῆς καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ στὸ ρόλο τὸν ὁποῖο διεδραμάτισαν στοὺς ἄλλους λαοὺς, ἰδίως ὅμως στοὺς Σλάβους τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης. Ἡ χρησιμοποίηση τῶν τοπικῶν διαλέκτων καὶ γλωσσῶν ἀπὸ τοὺς δύο Ἑλληνες ἱεραποστόλους, δείχνει τοὺς εὐρεῖς ἱεραποστολικούς καὶ πολιτιστικούς ὀρίζοντες τοῦ Βυζαντίου.

Ὁ Ioan Patrut, (Cluj) στὸ ἄρθρο του, *Calques slaves et grecs en roumain* (σελ. 235 - 243), ἀναφέρεται στὴν ἐπίδραση τῆς σλαβονικῆς καὶ τῆς ἑλληνικῆς στὰ ἀρχαῖα ρουμανικά κείμενα καὶ χειρόγραφα καὶ παραθέτει ἕναν ἐνδιαφέροντα κατάλογο αὐτῶν τῶν ρουμανικῶν χειρογράφων.

Μὲ τὴν ἐπίδραση στὴ Ρουμανία ἀσχολεῖται καὶ ὁ G. Mihaila, στὸ ἄρθρο του, *La diffusion dans les pays Roumains des écrits sur la vie et l'activité des frères Cyrille et Méthode de Thessalonique* (σελ. 245 - 263), ὅπου παρουσιάζει, μὲ συντομία, τὰ ρουμανικά χειρόγραφα τὰ ὁποῖα συνδέονται μὲ τὴν ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τῶν θεσσαλονικέων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου καὶ ἐκθέτει τὴν σπουδαιότητα αὐτῶν τῶν χειρογράφων, ὑπογραμμίζοντας τὴν συμβολὴ τῶν Ρουμάνων ἐπιστημόνων στὴ διατήρησι καὶ διάδοσι τῶν ἱστορικῶν αὐτῶν ντοκουμέντων.

Μὲ τὴ διάδοσι τοῦ φιλολογικοῦ ἔργου τῶν Ἀγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου στὴ πατρίδα του (Βουλγαρία) ἀσχολεῖται καὶ ὁ Christo Kodorov, *L'Oeuvre littéraire des disciples des Saints Cyrille et Méthode en Bulgarie* (σελ. 265 - 287). Ὁ σ., ἀφοῦ ἀναλεῖ τὴν ἐποχὴ τῆς γενέσεως τοῦ φιλολογικοῦ ἔργου τῶν μαθητῶν τῶν δύο Θεσσαλονικέων ἀδελφῶν, παρουσιάζει τὴν φιλολογικὴ δραστηριότητα τῶν Ἀγίων Κλήμεντος καὶ Ναοὺμ Ἀχρίδος, καθὼς καὶ τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντίνου καὶ τοῦ πρεσβυτέρου Γρηγορίου. Τὸ φιλολογικὸ ἔργο τῶν δύο τελευταίων, ὁ σ. τὸ συμπεριλαμβάνει στὸ ἔργο τοῦ κύκλου τῶν μαθητῶν τῶν Ἀγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου.

Ἀκολουθεῖ τὸ ἄρθρο τοῦ Emile Turdeanu, Ρουμάνου ἐπιστήμονος ὁ ὁποῖος ζεῖ στὸ Παρίσι, *La vision d'Isaie, Tradition orthodoxe et tradition hétérique* (σελ. 319 - 347), τὸ ὁποῖο δὲν ἔχει καμία σχέση μὲ ὅλη τὴ δομὴ τῆς συλλογῆς τῶν ἄρθρων σχετικὰ μὲ τοὺς Ἁγίους Κυρίλλο καὶ Μεθόδιο. Τὸ περιεχόμενο τοῦ ἄρθρου ἔχει γιὰ ἀντικείμενον τὴν «*Ὁραση τοῦ Ἡσαίου*», ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἀνεξάρτητο τμῆμα τῆς «*Ἀναλήψεως τοῦ Ἡσαίου*». Ὁ σ. ἐκθέτει τὰ προβλήματα τοῦ κειμένου καὶ ἀσχολεῖται μὲ τὸ δογματικὸ του περιεχόμενο. Ἐξ ἄλλου ἐξετάζει καὶ τὰ φιλολογικὰ προβλήματα τοῦ ἀρχικοῦ κειμένου σὲ σχέση μὲ τὸ διορθωμένον κείμενον (ἑλληνικὸ - σλαβονικὸ - λατινικὸ).

Στὸ ἄρθρο ποῦ ἀκολουθεῖ, ἡ Henriette Ozane, *Aperçu bibliographique Cyrillo - Méthodien 1940-1965* (σελ. 319-347), δίνει κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰ ἕνα βιβλιογραφικὸ πῖνακα, μεταξύ τῶν ἐτῶν 1940 - 1965, τῶν ἐκδόσεων τῶν ὁποίων ἔχουν σχέση μὲ τοὺς δύο Θεσσαλονικεῖς Ἁγίους, παραθέτοντας συγχρόνως καὶ σύντομη περίληψη τοῦ περιεχομένου τῶν¹.

1. Ὅπως εἶναι γνωστὸ, γιὰ τὴ σχετικὴ βιβλιογραφία μέχρι τοῦ 1940 ἔχουμε τὰ ἐξῆς ἔργα: G. A. Jljinskij, *Opust sistematičeskoj Kirillo - Metodievskoj bibliografii*, Sofia 1934 καὶ M. Popruženko - S. Romanski, *Kirilometodievaska bibliografija*

Τέλος ο καθηγητής του Πανεπιστημίου του Cluj, Mihail Dan, *Cyrille et Méthode dans l'historiographie Tchécoslovaque des dernières années (1963 - 1966)* (σελ. 349 - 365), εκθέτει τα σχετικά με τους Άγιους Κύριλλο και Μεθόδιο δημοσιεύματα στη Τσεχοσλοβακία μεταξύ των ετών 1963 - 1966. Παράλληλα όμως αναφέρει διεξαγωγές αρχαιολογικών έρευνών και συγκλήσεις επιστημονικών συνεδρίων στην Τσεχοσλοβακία, τα οποία έδωσαν μίαν ώθηση στις σχετικές μελέτες. Τέλος αξιολογεί την ιστορική και φιλολογική δραστηριότητα των μελετών αυτών στη πατρίδα του και υπογραμμίζει την ανάγκη της συνεχιστέως των.

Με την έκδοση αυτών των δύο επιστημονικών τόμων περί των Άγιων Κυρίλλου και Μεθοδίου, παρουσιάζεται μία πολύτιμη ιστοριοθεολογικοφιλολογική συμβολή στην ιδιαίτερη πατρίδα των δύο Έλλήνων Ιεραποστόλων. Για τον λόγο αυτό, νομίζουμε ότι αξίζει κάθε έπαινος στην 'Ι. Μητρόπολη Θεσσαλονίκης και στη Θεολογική Σχολή του 'Αριστοτελείου Πανεπιστημίου.

'Από την Έπιτροπή του έορτασμού της 1100ετηρίδος και της έκδόσεως των δύο τόμων εκλήθησαν οι επιστήμονες να γράψουν τα άρθρα τους σε μία από τις ευρωπαϊκές γλώσσες. Κατά συγκυρία, οι μελέτες, εκτός της ελληνικής, παρουσιάζονται όλες στη γαλλική. Δεν παραμένει μήπως και σήμερα ή γαλλική ή γλώσσα της διπλωματίας υπό την έννοια της συνεννοήσεως;

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Κ. ΠΑΠΟΥΤΑΙΔΗΣ

Δ η μ. Ν. Παπαναούμ, Λαογραφικά Σιατίστης, Θεσσαλονίκη 1968, 8ον, σελ. 80, εικόνες 8. [Έκδοσις 'Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, Μακεδονική Βιβλιοθήκη, αριθμ. 27].

Θερμή αγάπη προς την γενέτειρα Σιάτιστα ώθησε τον κ. Δημήτριο Παπαναούμ στην απόφαση να συλλέξει, να μελετήσει και να δημοσιεύσει μέρος των λαογραφικών της στοιχείων. 'Αν και έγιναν παλαιότερα ανάλογες εργασίες από άλλους φίλους της λαϊκής ζωής και του πολιτισμού της Σιάτιστας, ή μικρή τούτη σύμμικτη εργασία του κ. Παπαναούμ όχι μόνο δε φαίνεται να είναι περιττή, αφού συμπληρώνει το ήδη θησαυρισμένο υλικό, αλλά και πολύ χρήσιμη' οι καλές συλλεκτικές λαογραφικές εργασίες αποτελούν πάντοτε προσφορά στην επιστήμη.

'Ο συγγ. αρχίζει με τα «έθιμα του άρραβώνα και του γάμου», προχωρεί στα «γιατροσόφια-ξόρκια-γητέματα», παραθέτει ένα θρύλο με τίτλο «γιατί δεν τούρκεψε ή Σιάτιστα», συνεχίζει με λίγα «τραγούδια» και τελειώνει με «ήθογραφικά άφηγήματα» και γλωσσάριο από τό σιατιστινό ιδίωμα. Τα κείμενα συνοδεύονται από ύποσημειώσεις με τις οποίες επιχειρείται, κυρίως, παραλληλισμός όρισμένων νεωτέρων συνθηθειών και εθίμων προς άρχαία και βυζαντινά· τέλος δίνεται βιβλιογραφία ή όποια όμως αναφέρεται γενικά στην επιστήμη της λαογραφίας εκτός από τό βιβλίό του Φώτη Παπανικολάου (Λαογραφικά της Δυτικής Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 1962), που δύσκολα ώστόσο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως λαογραφικό βοήθημα, αφού ό συγγραφέας του δεν αναφέρει την προέλευση του υλικού που άποθησαυρίζει.

za 1934 - 1940 g., Sofia 1942. 'Εξ άλλου και για την εποχή μετά τό 1940, στη βουλγαρική γραμματεία υπάρχουν οι παρακάτω βιβλιογραφικές μελέτες: Kiril i Metodij, Bibliografija na balgarskata literatura 1944-1963, (έκδ. Sofijski Daržaven universitet «Kliment Ohridski»), 1963 και Ivan Dujčev - Angelina Kirmagova - Anna Pavnova, Balgarska Kirilo - Metodievskia bibliografija za perioda 1944 - 1962.